

ELS NOBLES VILA DE BARCELONA, A CAVALL ENTRE DUES GUERRES

MANEL GÜELL

PABLO DE SÀRRAGA I SEMPER (+)

Gener-març de 2005

Algú va dir una vegada que la interpretació dels fets històrics és la interpretació de les accions i reaccions de llurs protagonistes. És per això que resulten tant importants les biografies de determinats personatges, immersos en la dinàmica del seu temps i moment; a través d'elles, hom pot copsar millor els esdeveniments i fer-se'n una idea en general¹.

Els Vila de Barcelona, no van ser els més heroics dels seus coetanis, però si dels que més s'hi esforçaren, tampoc van ser dels que prenién les resolucions més importants, encara que sobresortien sovint evidenciant que ocuparen càrrecs i que dugueren a terme comeses que els van permetre ser uns dels protagonistes “de segona fila” més interessants d'analitzar. També n'és d'interessant l'anàlisi social, familiar i econòmic d'una família noble de la capital catalana, emmig dels successos capdals que sotregaren el país a la baixa edat moderna. A tot això, s'afegeix el fet d'haver estat avantpassats de l'autor que escriu les presents línies, cas fortuït (no debades comentava una règia testa, ser: “*el producto de mil leches...*”²) però sempre complaent, que posarà a prova la imparcialitat i l'objectivitat amb les que tot historiador que se'n precii vol sempre comptar. Les quatre generacions que exposarem, les encapçalà sempre un cap de família (Salvador, Francesc, Carles i Josep), que es veié involucrat d'aprop o de lluny en els esdeveniments polítics i militars que afectaven el país, incrementant o decreixent l'hisenda patrimonial i el llustre del cognom a tenor del partit que s'imposés en el govern i/o dels vaivens familiars.

El present treball el signem entre dos. És de justícia que així sigui perquè fou en Pablo de Sàrraga qui cercà i trobà la major part de la documentació que forneix l'article, en el seu dia un llibret, que ara redueixo, corregeixo, actualitzo, complemento i també netejo d'aquells “pecats de joventut” que, amb ulls quasi 15 anys més vells i experimentats, feien mal a la vista. En Sàrraga, cavaller d'una exquisida correcció, sempre amatent a complaure els amics, fou un prócer de la investigació nobiliària i un virtuós de la recerca històrica³. Fou de la seva ma que vam endinsar-nos en les entranyes més profundes dels principals arxius barcelonins, i fou del seu exemple d'innata generositat que vam aprendre a compartir recerques, a no regatejar-les a companys investigadors, a ajudar, a proporcionar i a facilitar sempre a tothom que ho necessiti, en un afany encomiable per modelar una nova fornada d'investigadors “sense fronteres”. No, no crec que se li hagi retut encara l'homenatge que mereix; confío que aquest article en pugui ser un de petit.

¹ No vull deixar passar l'oportunitat de tornar a reivindicar la urgent necessitat d'escatir una obra compendiosa amb les biografies dels catalans més destacats a la història, tasca de la que som orfes (si acàs amb un “oncle concol” com seria el *Diccionari Biogràfic* d'Albertí, insuficient, i a quasi mig segle de distància, totalment superat). Els nostres veïns francesos van editar nombrosos compendis biogràfics, ja des del s.XVIII i XIX, i els espanyols s'hi posen ara a través de la *Real Academia de la Historia* amb un ambiciós projecte que pretén veure la llum el 2007.

² AA.DD. “Introducció. De Felip a Felip”. en: *Els Borbons en pilotes*, col·leccionable d'*El Punt* (diumenge, 2 / 21-05-2004), p. 28 del primer número de 2-05-2004.

³ En són prova, més de 50 anys recercant en tots els arxius de Catalunya, País Basc, Madrid, etc., i un arxiu personal constituït per centenars de dossiers de famílies nobles, amb milers d'anotacions, fotocòpies, dades documentals, bibliografia, anàlisi, i tot el que fa falta per escatir l'evolució genealògica de cada nissaga. Aquest considerable fons documental, després de peregrines aventures i també desventures (la magnífica biblioteca nobiliària que posseïa es feu esfumadissa, i alguns dels exemplars –dels menys importants– aparegueren venent-se al mercat de Sant Antoni...), anà a raure a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on per voluntat coneguda d'en Sàrraga fou finalment dipositat. Actualment és a disposició de consulta i estan en curs d'elaboració els primers instruments de descripció, dels quals n'esperem molt, donada la riquesa de dades que aplega el fons.

Els antecedents familiars

Els Vila provenien d'una família de pròspers mercaders, tant pròspers que no van trigar una generació a ennoblir-se i a integrar-se en el bó i millor de la societat barcelonina. El primer Vila, Salvador, féu rica la família i posà els fonaments d'una projecció prometedora. Francesc, la segona generació, contribuí notablement al seu ascens i la consolidà socialment, però curiosament tot i ser el membre que més mèrits va fer, la seva seria la única generació que no colliria, en vida, els fruits en forma de dàdives reials. La resta, com acostumava a passar en famílies de nou ennobliment, es pot dir que visqueren del que havien aplegat pares i avis.

Salvador Vila Codina, el genearca de la família a Barcelona

Els Vila que ací ens ocupen procedien d'un llogarret d'Osona, Vespella, en el terme municipal de Gurb de la Plana⁴. Allí, a mitjans del s. XVI, un primogènit Vila heretava el patrimoni de la mare, pubilla, i es bescanviava els cognoms; el segon, el cavaler, marxà a Barcelona i feu fortuna, molta fortuna. Aquest cavaler es deia Salvador Vila Codina, i fou el genearca d'aquests Vila a Barcelona⁵. No sabem del cert la causa per la qual va passar a la capital del país, però en podem aventurar una hipòtesi raonable, si pensem que a finals del segle XVI les contrades vigatanes eren l'escenari de continues batusses entre bàndols. El 1597 es comptava entre els partidaris dels Fontanelles, en peu de guerra contra els Domènec, al mercader barceloní Salvador Via, i entre els membres dels bàndols sobresurten Codines. Sabem, a més, que capitostos com els Font o els Duran aixecaven fadrins per la rodalia de Vic i que àdhuc el mateix batlle de Gurb hauria cridat més d'un cop la colla armada de Duran, també del bàndol dels Fontanelles⁶.

Així doncs, traslladat a Barcelona, els negocis de mercader van permetre Salvador Vila aplegar molts diners, amb els quals s'ennoblí, es situà socialment, i aconseguí més de la meitat d'un patrimoni familiar que després aniria neulint-se generació rera generació, fins el s.XIX. Efectivament, es maridà amb Eulàlia Massó Bosser, filla de l'adroguer selvatà Pere Massó i de Gerònima Bosser, i germana de micer Josep Massó Bosser, doctor en drets, jutge de la Règia Cort i ciutadà honrat de Barcelona (marmessor del testament de Salvador Vila i tutor dels seus fills)⁷. Per

⁴ A l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic, consta un "Llibre de genealogies de la Quintana d'Oristà" (ACF, *Genealogies*, 16) que aplega la fotocòpia de notes documentals per a establir la successió genealògica d'una munió de llinatges de la comarca vigatana, entre els quals, el dels Vila de Vespella. No l'hem consultat, però és probable que contingui informació sobre aquests primers Vila. Agraïm la dada d'aquest document a la incansable Sofia Garçon i Peyrí.

⁵ Diem "aquests Vila" perquè n'eren coetànies algunes importants famílies amb el mateix cognom, d'entre les que destacaven uns Vila d'Hostalric, també ennoblits amb la ciutadania honorada de Barcelona, també militars i també amb un Francesc al davant els mateixos dies que el nostre Francesc Vila Massó. També els Vila Clasquerí, i així mateix, els Vila Savassona de Vic, senyors bandolers i barons d'una gran quantitat de llocs a les Guílleries. Sobre els Vila Savassona, vegeu TORRES I SANS, XAVIER. "Bandolerisme honorable i bandolerisme reprobable a la Catalunya dels segles XVI i XVII (els senyors 'nyerros' de Vic)". *Pedralbes*, 13-II (1993 = *Les Institucions Catalanes (Segles XV-XVIII)*). Tercer Congrés d'Història Moderna de Catalunya) 223-234: 227-230.

⁶ TORRES, XAVIER. *Nyerros i cadells. Bàndols i bandolerisme a la Catalunya moderna (1590-1640)*. Barcelona: Quaderns Crema, 1993, p. 188, 198 i 199. Com tot seguit podem comprovar, Salvador Vila va emparentar políticament amb els Fontanella a través dels Bosser.

⁷ El trobem fent de testimoni en l'acte d'extracció dels habilitadors dels oïdors militars (18 de setembre de 1644), i sabem que exercí de procurador del canonge d'Elna Francesc Canter, resident a la Cort de Roma, que era advocat fiscal del General de la vila i col·lecta de Perpinyà (4 de novembre de 1645). Massó Bosser era mort el juliol de 1653. *Diataris de la Generalitat de Catalunya [= DGC]*, VI (1645-1656). Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1999, p. 15, 92, 743, 1.249 i 1.257.

la banda dels Bosser, cosins i cosins segons dels Vila, també hi trobem adroguers, mercaders, doctors en medicina, i a més, cavallers i protomèdics. L'oncle de Gerònima Massó Bosser, Gabriel-Anton, ho era tot, doctor en medicina, cavaller i protomèdic; el seu hereu Àlvar-Antoni Bosser Prats, també fou doctor en medicina i donzell, i l'hereu d'aquest, Gabriel-Anton Bosser Çafont, jurista. Àlvar-Anton Bosser Prats, cosí de Gerònima Massó, era cunyat d'un dels dirigents més actius de la Revolució de 1640, el CHB Dimes Çafont de Malla (cosa que, de retruc, el feia concunyat d'un altre dels principals dirigents, Josep de Fontanella)⁸.

Vila posseïa a Barcelona, ja el 1612, una important propietat al carrer dels Abaixadors, i aquell mateix any comprava una gran mansió al carrer de Basea a molt bon preu i s'instal·lava en un dels carrers més senyorials de la capital⁹. L'any següent tramitava l'obtenció d'un privilegi de ciutadà honorat de Barcelona, i en un informe que se'n derivà s'assegurava que “*está emparentado con cavalleros, y tiene mil ducados de renta y mucha más hacienda*”; el privilegi li va caure els primers dies de 1614¹⁰. Posteriorment, es feu construir un vas familiar a la Capella de Sant Salvador de l'església de Santa Maria del Mar, on encara avui s'hi pot veure la làpida amb l'escut heràldic, i allí sebol·liren les seves restes a mitjans de desembre de 1619¹¹.

Els tres germans Vila Massó

El fill gran, Josep-Francesc Vila Massó, en un principi decantat a la carrera eclesiàstica, es doctorà en drets, però més tard es casà amb Maria Despuig, filla del CHB Pere Despuig. L'estiu de 1629 es traslladà a Nàpols on morí l'abril de 1633 deixant una petita de mesos, de la que és fàcil suposar-ne una mort prematura, donat que no apareix en cap altre document posterior¹².

Per aquelles dates es casava el tercer germà, Francesc Vila Massó, i ho feia enllaçant amb una família també de mercaders enriquits, però alhora d'antiga i nobilíssima alcúrnia. Dionisa Casamitjana d'Erill-Orcau, era filla del mercader Rafael Casamitjana Rovirola i d'Elisabet d'Erill-Orcau de Salbà, i si per part del pare pertanyia a una rica família de mercaders (també d'origen

⁸ L'arbre genealògic dels Bosser i dels Çafont, es pot consultar a CORTÉS, CRISTIAN. *Els Setantí*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1973, p. 136. L'arbre complet dels Çafont, a: FARGAS PEÑARROCHA, MARIA ADELA. “Auge i devallada d'una família de notaris de Barcelona, durant l'època moderna”. en: *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona: Fundació Noguera, 1994, 351-360: 360.

⁹ Sobre aquesta mansió del desaparegut carrer Basea vam dir-ne tot el que s'hi havia de dir a: GÜELL I JUNKERT, MANEL. “La casa senyorial dels Vila, a l'antic carrer de la Basea de Barcelona”. en: *III Congrés d'història de Barcelona. Ponències i Comunicacions. Barcelona, 20, 21 i 22 d'octubre de 1993*. Barcelona: Ajuntament, II, 331-337. Salvador Vila adquirí el casalot creant un censal mort de 1.357 ll., a favor de la propietària Marina Cassador (dels Cassador donzells), esposa de Joan de Peguera. Els Vila arranjaren la mansió i l'embelliren, de manera que un segle més tard (1728) es taxava entre les 6.000 i les 8.000 ll.

¹⁰ Arxiu de la Corona d'Aragó [= ACA], *Consell d'Aragó*, llig.270. L'informe sobre la concessió de la CHB a Salvador Vila és de 26 de novembre de 1613; l'expedició del privilegi a *Cancelleria*, reg. 4.895, f. 130.

¹¹ El seu testament és de 7 de desembre de 1619, i es publicà el 12 següent. Deixava vídua, quatre barons i dues filles, entre els que repartia més de 10.000 ll., sense comptar una causa pia de mig miler més i una renda vitalícia. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona [= AHPB], Notari Francesc Blanch, *3r. llibre de testaments*, 1619-1626, p. 18.

¹² Era a Barcelona encara el 27 de juny de 1629, quan feu testament (AHPB, Not. Francesc Caselles, *Manual de testaments*, 1620-1631, f. 314), molt probablement a les envistes del seu trasllat a Nàpols. El testament es publicà a Barcelona el 3 de maig de 1633, cosa que fa suposar la seva mort un parell de setmanes abans, com a mínim. Josep-Francesc Vila consta com un dels compareixents a la Junta de Braços de 10 de març de 1625. DGC, V, p. 74.

vigatà)¹³, per part de mare era una Erill, besneta d'un comte d'Erill i cosina segona d'un duc d'Erill. La núvia aportà 2.000 ll. de dot i un grapat de béns mobles d'allò més distingits¹⁴.

El secundogènit sí que entrà a l'Església, on feu una brillant carrera eclesiàstica. Joan-Baptista Vila Massó estava doctorat en drets el 1629, i apareix documentat com a canonge de la Seu barcelonina des de 1632, i com ardiaca des de 1633; en el seu testament de 1673 s'intitulava vicari general del bisbe de la seu¹⁵. El 1633 se li adjudicà judicialment l'heretat familiar, a la que renuncià en favor del tercer germà, Francesc Vila, a canvi de: plat a taula i estança a la casa del carrer Basea (per a ell i per a un dels seus criats), l'extinció de les seves deutes (que pujaven a quasi un miler de lliures) i una pensió vitalícia de 250 ll. anuals (de les quals es comprometia a cobrar-ne només 100 mentre gaudís de la coadjutoria del canonicat).

La dimensió política que van adquirir ambdós germans durant la guerra dels Segadors, és fàcilment visible si seguim d'aprop les seves carreres polítiques, sempre al servei de la seva ciutat i país. Durant la dècada anterior a la del conflicte bèl·lic, tant l'un com l'altre, s'implicaren sense reserves en els afers de govern més importants del moment, ocupant càrrecs institucionals i duent a terme comeses de gestió política i diplomàtica del més alt nivell. El Dietari dels diputats és una bona font per fer-ne un seguiment¹⁶. Joan-Baptista Vila Massó era convocat el 25 de febrer de 1630 a una

¹³ Els Casamitjana descendien de Montserrat Casamitjana, mercader de Vic (o tal volta de Sant Pere de Roda? -ACF, *Genealogies*, 16-) establert a Barcelona que, probablement emparentat amb el bisbe de Barcelona Rafael de Rovirola (1604-1609), aconseguí el privilegi de Cavaller (1578) i una gran fortuna que passà al fill i hereu Rafael de Casamitjana de Rovirola (Noble, el 1606). Aquest fou pare, a més de Dionisa, de Rafael i de Gaspar de Casamitjana d'Erill, el primer seria el Conseller en cap de la ciutat quan la rendició davant de Joan-Josep d'Àustria (1652), i el segon fou cambrer del monestir de Sant Cugat del Vallés, i més tard abat de Ripoll. Un descendent d'aquesta família, Francesc de Casamitjana Rupidexa, fou el primer militar català que prengué les armes a favor de l'Arxiduc Carles d'Àustria, participant a la presa de Gibraltar (1704) i havent-se d'exiliar finalment a Viena. Allí escriví les *Empresas y sucesos* que feu servir posteriorment Francesc de Castellví Obando per publicar les seves *Narraciones Históricas*. MORALES ROCA, FRANCISCO. *Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña, siglo XVII (1599-1713)*. II. Madrid, Hidalguía, 1983, I, 185; GDC VI, índexs; MASCARELLA I ROVIRA, J. "Casamitjana i d'Erill, Gaspar de". en: *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*. I. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1998, p. 460; *Diccionari Biogràfic*. I. Barcelona: Albertí Editor, 1966, p. 488-489; CARRERAS I BULBENA, JOSEP RAFAEL. *Villarrol, Casanova, Dalmau. Defensors heroics de Barcelona en el setge de 1713-1714*. Barcelona: Generalitat de Catalunya / Barcelonesa d'edicions S.A., 1995, p. 49 n.67.

¹⁴ Contractaren capítols matrimonials el 7 d'agost de 1632 (AHPB, Not. Antic Servat, *Llibre de concòrdies i capítols*, 1631-1634, p. 242). Sobre l'ascendència d'aquests Erill, només cal consultar els esquemes genealògics que incorporava la primera edició de la *Gran Enciclopèdia Catalana*, començant pel del tom VIè de la primera edició (1974, p. 705; o el Xè de la 2ª -1987, p. 73-) i enllaçant amb els dels successius llinatges per poder bastir un enorme taula desplegada dels seus ancestres, entre els quals no hi falten il·lustres llinatges com els Salbà, els Vallseca, els Despalau, els Centelles, els Montcada, els Requesens, etc., i més amunt els comtes de Pallars, de Foix, de Barcelona, de Tolosa, de Castella, els reis de Lleó, de Navarra, d'Aragó, etc. I ja, amb el suport d'altres consultes més especialitzades, hi trobaríem un parell de dinasties imperials de Constantinobla (Làscaris, Àngels i Comnemos), i fins i tot les franques: carolingis i merovingis...

¹⁵ 1929: Testament ja citat del germà Josep-Francesc; 1632: Testament de la mare Eulàlia Massó (25-05-1632), ACA, *Reial Audiència*, Plet civil núm. 6.533; 1933: Judicació al seu favor de l'heretat dels Vila (26-01-1633), id.; 1673: Testament de Joan-Baptista Vila (20-05-1673), AHPB, Not. Pere Pau Vives, *Llibre novè de testaments*, 1635-1675, p. 93. Sovint remetrem a la referència del plet núm. 6.533. Es tracta d'un plet per aliments entaulat a finals de la dissetena centúria entre Joan Pau Llegat i Dionisa de Vila de Mata, contra la seva sogra i mare respectiva Lucrècia de Mata de Copons, plet llarguíssim que s'extingí un segle més tard amb un arranament entre Llegats i Viles segellat amb el matrimoni del septuagenari Josep de Vila de Mata amb l'adolescent Dionisa de Llegat de Galup, besneboda seva. El plet, que medeix un pam en el seu lloc, està farcidíssim de documentació de la família, i es constitueix com el veritable arxiu de la família Vila; la majoria dels documents que citem hi són allí repetits.

¹⁶ DGC, V, p. 316, 460, 471, 512, 796, 797 i 813 (Joan-Baptista Vila), i p. 440, 447, 451, 594, 596, 728, 730, 745, 770, 772, 778, 991, 1.045, 1.060 i 1.096 (Francesc Vila).

junta de Braços per tractar dels “*innumerables excessos y contrafacions...*” dels soldats en els allotjaments; el 9 d’octubre de 1632 veiem els dos germans assistir com a testimonis en representació del seu estament (Joan-Baptista per l’Eclesiàstic, i Francesc pel Reial) en l’acte d’extracció del diputat eclesiàstic substituït del que renunciava (Lluís de Montcada), sessió de la que en sortiria extret el bisbe gironí García Gil Manrique. En aquesta comesa de testimoni el canonge Vila tingué ocasió de repetir amb motiu de l’extracció d’habilitadors per a les insaculacions (15 de maig de 1633, 14 i 16 de març de 1638, etc.). El 2 de març de 1634 apareixia com a “*molt reverent, noble y magnífic...*”, al formar part d’una ambaixada que els diputats trametien al virrei duc de Cardona al seu palau del pla de Sant Francesc, per protestar dels excessos i delictes comesos per Diego de Brizuela a Sant Boi, amb els seus soldats de cavall¹⁷. A partir de 1638, veiem al canonge Joan-Baptista Vila actuar en qualitat d’assessor del General en els més espinosos i delicats afers. El 19 de juny de 1638 era un dels doctors signants del dictàmen que declarava contrafació els manaments expedits per les vegueries reials a les universitats comminant a la mobilització de soldats, amb diverses penes i convocant a Figueres el Sometent General. S’havien donat casos de composicions amb diners (per no fer el servei d’homes), cosa que era contrafur a l’atemptar contra la Constitució “De Vectigals”.

Francesc Vila Massó, tal volta de la influent ma del seu germà canonge, no va romandre pas inactiu ni al marge dels assumptes polítics en els que vivia immersa la ciutat. Vila Massó formà part de més d’una ambaixada dels diputats al Consell de Cent o al virrei. El 2 de setembre de 1632 era tramés, juntament amb Felip Sabater i Josep de Bellafilla, davant del virrei Ferran d’Àustria per denunciar l’entrada il·legal de teles a les drassanes i l’oposició armada que la gent del seu servei havia fet quan els oficials del General hi anaren per confiscar-la. Hi tornava una setmana més tard, acompanyat del canonge Joaquim Carbonell i de Joan de Josa. El 19 de juny de 1637 era tramés al Consell de Cent en ambaixada de bona voluntat, juntament amb Lluís Claresvalls, prior de Santa Anna i el cavaller Narcís Fontaner. El veiem, així mateix, assistir a moltes convocatòries de Junta de Braços: el 17 d’abril de 1635 per tractar de la detenció il·legal dels mercaders Rafael Matalí i Jaume Pi tancats a les presons reials¹⁸; el 20 de juny de 1637 en una Junta de Braços era nomenat per a una *trentasisena* que tractaria l’afer sobre la legalitat de la convocatòria del *Princeps Namquae*, l’1 d’octubre següent acudia a la junta on es llegien les cartes del virrei comunicant la desfeta de Leucata, i el 10 de novembre de 1637 s’integrava en una *divuitena* per tractar sobre la contrafació de la convocatòria reial de Sometent General¹⁹.

¹⁷ No feia un mes que Brizuela cometé tot d’abusos a Sant Boi. Va fer tapiar portes i finestres de la casa del batlle prohibint que ningú s’hi acostés a pena de mort, també saquejà la casa d’un particular robant-li moltes càrregues de vi i llençant-li per la finestra la roba i el blat emmagatzemat, etc. ROVIRA I VIRGILI, ANTONI. *Història de Catalunya*. VIII. Bilbao: La Gran Enciclopedia Vasca, 1979, p. 83. El virrei contestà a l’ambaixada amb vaguetats.

¹⁸ Matalí i Pi, seran uns dels capdevaners de la Revolució el 1640, i els més actius importadors d’armes per a la guerra. L’arrest de Rafael Matalí fou per haver-se resistit a mostrar els llibres de la ciutat en l’afer dels quints. El 1640 seria conseller i junt amb el seu germà Jeroni un dels impulsors del trencament amb la monarquia hispànica. FLORENSA I SOLER, NÚRIA. *El Consell de Cent, Barcelona a la Guerra dels Segadors*. Barcelona: l’autor, 1996, p. 678.

¹⁹ Sobre aquests esdeveniments prerevolucionaris i també sobre la Revolució i subsegüent guerra dels Segadors, des de la desastrosa campanya de Leucata, hom pot fer magnífiques consultes a: ZUDAIRE HUARTE, EULOGIO. “Empresa de Leucata. Lance fatal del virrey Cardona. 29 de agosto – 29 de septiembre de 1637”. *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XIV (1960) 85-116; SANABRE, JOSÉ. *La acción de Francia en Cataluña en la pugna por la hegemonía de Europa (1640-1659)*. Barcelona: Real Academia de Buenas Letras, 1956, p. 38 i ss.; ROVIRA I VIRGILI. *Història de Catalunya...*, 65 i ss.; ELLIOTT, J.H. *La revolta catalana. 1598-1640*. 2^a. edició. Barcelona: Vicens-Vives / Crítica, 1989; MELO, FRANCISCO MANUEL DE. *Historia de los movimientos, separación y guerra de Cataluña en tiempo de Felipe IV*. Cadiz: Servicio de Publicaciones de la Universidad, 1990 (Facsimil de l’edició de Barcelona, 1842); FLORENSA. *El Consell de Cent...*, p. 458 i ss., etc.

El juny 1639 els francesos envaïen el Rosselló, posaven setge i prenen la fortalesa de Salses en un mes i mig. La campanya per la recuperació de la fortalesa de Salses, fou una de les més dures proves que els catalans hagueren de suportar, sobretot per la mobilització d'homes i recursos que des de la cort de Madrid van esperonar sense consideracions. Forçaren l'assistència de més de 30.000 catalans, dels quals tornaren a casa poc més de la meitat. Un d'ells fou Francesc Vila Massó, que acudí a la crida del virrei "*con sus Armas y Cavallo sirviendo a su costa cerca de la persona del General*"²⁰.

Tornat que fou a Barcelona, i ja dins de 1640, acudia a la Junta de Braços que el 3 de març es convocava per aturar els excessos, opresions i agravis que causaven els soldats castellans, i el següent 18 de juny (pocs dies després de l'assassinat del virrei comte de Santa Coloma), a la convocatòria en la que s'assabentaren per cartes dels jurats de Girona de la gravetat de la situació a Perpinyà, assetjada, bombardejada i assaltada brutalment per les pròpies tropes castellanes²¹.

Joan-Baptista Vila Massó, assessor del General

La dinàmica política barcelonina donà, llavors, un cop de timó i es llençà a una ruptura oberta contra el seu sobirà, acudint als braços dels francesos per tal d'aturar l'implacable cop que la monarquia de Madrid no tardaria a assestar-los per la seva rebel·lia. Els primers contactes amb les autoritats militars de Leucata fructificaren fins el punt que Lluís XIII envià a Barcelona Bernard Du Plessis-Besançon, militar parent del cardenal Richelieu, en missió diplomàtica, perquè tanqués les negociacions amb els catalans. L'habilitat del militar francès i l'extrema situació política i militar feren concloure els pactes l'octubre de 1640. Aquests pactes, que es traduïen en una mena d'aliança defensiva, requerien la formalitat d'enviar a França un grup d'ostatges per garantir-ne el compliment per part de les autoritats catalanes. Fou així com el 5 de novembre de 1640 el canonge Joan-Baptista Vila va ser un dels designats pels diputats per marxar a França²². El següent 10 de novembre feia cap a Tolosa, amb vuit companys de viatge més, d'entre els que podem destacar:

²⁰ Així ho feia constar el seu fill Francesc Vila Casamitjana en el memorial que elevà al rei per obtenir el privilegi militar, el 27 de juliol de 1678 (ACA, *Consell d'Aragó*, llig. 316). Les dades que no referenciem sobre la participació militar de Vila Massó en aquella guerra, són extretes d'aquest document. D'altra banda, podem corroborar l'afirmació del seu fill amb altra documentació, ja que Vila Massó apareix a la llista dels cavallers que anaren a servir al virrei comte de Santa Coloma a Perpinyà l'agost de 1639. Archives Departamentales des Pirenées Orientales [= ADPO], 1B, reg. 390, núm. 19. Sobre la campanya militar de Salses, vegeu, a més de la bibliografia ja ressenyada: LAREDO, JOSÉ DE: *Relacion fidedigna de lo sucedido en Rossellón...*, Barcelona: S. y I. Mathevat, 1640; SAN RAIMUNDO, VICENTE DE: *Sucesos por Dias de la Guerra de Rossellon*. Barcelona: J. Romeu, 1640; ELLIOTT. *La revolta catalana...*, p. 350-367; ARCON, JOSÉ LUIS Y MARTÍNEZ, LUÍS PABLO. "En torno al mural del Molí dels Frares: los asedios de Salsas en 1639". *Researching & Dragona*, [1998] 104-109.

²¹ DGC, V, p. 991, 1.045 i 1.060.

²² DGC, V, p. 1.113 i RUBÍ, P. BASILI DE (a c.d.). *Les Corts de Pau Claris. Dietari o procés de corts de la Junta General de Braços celebrada al palau de la Generalitat de Catalunya del 16 de desembre de 1640 a mitjan març del 1641*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1976, p. 130. Vegeu igualment FLORENSA. *El Consell de Cent...*, p. 539, SANABRE. *La acció...*, p. 104, o les cròniques de Real (REAL, JERONI DE. *Crònica*, editada per BUSQUETS DALMAU, JOAN. *La Catalunya del barroc vista des de Girona. a crònica de Jeroni de Real (1626-1683)*. II. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat / Ajuntament de Girona, 1994, p. 129), i l'*Exemplaria*, recentment transcrita per SIMON I TARRÉS, ANTONI (a c.d.). *Cròniques de la guerra dels Segadors*. Barcelona: Fundació Pere Coromines, 2003, p. 215. Un fullet de la col·lecció Bonsoms publicà, de 16 de febrer de 1641, la *Copia de una carta enviada per lo Doctor Ioan Baptista Vila Canòge de la santa Iglesia de Barcelona altre de las Renes del Principat de Cataluña, de Tolosa a un amich desta Ciutat, en que refereix la festa, que ell, y los demes companys seus feren a S.Eularia*. Barcelona: Jaume Mathevat, 1641.

Llorenç de Barutell, canonge de la seu de Vic, el baró de Ribelles Josep de Pons o el dirigent Dimes Çafon²³.

A partir de juliol de 1646 trobem documentat el canonge Joan-Baptista Vila com un dels assessors de la Diputació del General, i com a tal, encarregat de dictaminar en els afers jurídics més delicats que els diputats tenien entre mans. Vila i la resta d'assessors s'ho devien prendre amb molta calma, perquè a mitjans de novembre següent els diputats i oïdors els criden a capítol queixant-se de la seva lentitut i instant-los a dictaminar sobre els deu principals afers que llavors tenien entre mans²⁴. La reprensió sortí el seu efecte, i els assessors començaren a despatxar els assumptes que tenien encomanats. El 4 de febrer de 1647 signaven un dictàmen pel qual no es podia considerar contrafacció l'expulsió del bisbe de Vic²⁵; el 23 d'abril, Joan-Baptista Vila s'inhibia de dictaminar sobre la querella que enfrontava els diputats amb el Dr. Martí Viladamor²⁶; el juliol següent dictaminaven privació del càrrec contra el mercader Ramon Roger, també sobre procediments de la Junta del Batalló contra familiars del Sant Ofici a Ceret; finalment, el 4 d'agost de 1651 dictaminaven no existir cap contrafacció en el nomenament de virrei a favor del general Marchin²⁷.

Al mateix temps, i com també farà el seu germà petit, Joan-Baptista Vila serví igualment el Consell de Cent. L'1 d'agost de 1647 els consellers l'anaren a trobar per fer-lo rector de l'estudi. Com a oficial del Capítol, Vila fou l'encarregat d'obrir i d'inspeccionar les relíquies de Santa Madrona per tal de preparar-les per als actes que celebraria la ciutat tres dies més tard, el 23 de gener de 1648. En

²³ Llorenç de Barutell Puigmarí, esdevindria un dels representants catalans a la cort de París durant tot el 1641 (SANABRE. *La acció...*, 146, 162), i el novembre d'aquest any era nomenat Canceller del Consell d'Aragó. El 1652 s'hagué d'exiliar a França i l'any següent 1653 fou proposat per a bisbe d'Urgell, per bé que Roma mai no va expedir-ne les corresponents bulles (REAL, *Crònica...*, p. 169 n.326 i 278 n.633). Josep de Pons Desvilaró, baró de Ribelles, tenia prou influència com per imposar-se a la turba revoltada i salvar-li la vida al bisbe de Solsona l'octubre de 1640 (SIMÓN. *Cròniques...*, p. 288-289). Dimes Çafon fou un dels més destacats dirigents de la revolució, emparentat amb tota la resta, fou ambaixador davant de Lluís XIII el maig de 1642, i una de les autoritats que resistien a Barcelona el 1652 (el veurem efectuant alguna ambaixada amb Francesc Vila Massó) fins que, al final, hagué de fugir ocultament a la mateixa barca que Josep de Margarit; tornà el 1653 i fou detingut per les autoritats castellanques contravenint els acords del Perdó General. FARGAS. "Auge i devallada...", p. 358-360; ETTINGHAUSEN, HENRY. *La guerra dels Segadors a través de la premsa de l'època*. Barcelona: Curial, 1993, III, p. 1.530; SANABRE. *La acció...*, p. 553.

²⁴ DGC, VI, p. 178. Això ens permet conèixer-los: 1) l'expulsió del bisbe de Vic, 2) la intrusió del marquès de La Trousse en la jurisdicció del comtat d'Empúries, 3) si el manifest del Dr. Martí Viladamor conté difamacions perjudicials per als diputats, 4) la causa d'inhabilitació de Bernat Roger, 5) l'oposició de la vídua de l'executat oïdor militar Domènec Negrell, a pagar el deute de més de 3.000 ll. que se li exigia, 6) si es podien esmerçar les 6.000 ll. de manlleuta que aquell oïdor diposità al jurar el càrrec, 7) la venda de les baronies de Martorell (confiscades al marquès de Los Vélez), 8) la recuperació del què el comte Xabot havia cobrat d'hisendes del General confiscades per éll, 9) prendre informació a Perpinyà de les moltes contrafaccions a oficials reials que allí es cometien i de l'allotjament de militars en cases de nobles, i 10) prendre informació sobre si a Cotlliure el governador era francès. Vila presentà un plec de descàrrec en el que rebutjà tots els punts que l'acusaven d'indiligència (5 de desembre de 1646). DGC, VI, p. 819-820.

²⁵ Sobre aquesta expulsió episcopal vegeu, SANABRE. *La acció...*, p. 322-323; BUSQUETS, *La Catalunya...*, 225, n.462. També, BUSQUETS I DALMAU, JOAN. "Bisbes espanyols i francesos a Catalunya durant la Guerra dels Segadors". en: *El barroc Català*. Barcelona: Quaderns Crema, 1989, 61-89, i GONZÁLEZ PEIRÓ, MARIA ROSA. "El estamento eclesiàstic en la Guerra dels Segadors (1640-1646). *Pedralbes*, 4 (1984) 345-351.

²⁶ Sobre aquest personatge i la seva obra, es pot consultar un resum de la seva activitat política a SOLÉ I SABATÉ, JOSEP MARIA (dir.). *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*. II. 1518-1714. Barcelona: Generalitat de Catalunya / Enciclopèdia Catalana, 2003, II, 225, i per suposat, TORRES I SANS, XAVIER. *Escrips polítics del segle XVII*. I. Notícia Universal de Catalunya, de Francesc Martí Viladamor. Barcelona: Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives / Eumo, 1995.

²⁷ DGC, VI, p. 191, 215, 778, 819-820, 833, 875 i 1.152.

aquests actes el canonge Vila hi va tenir un paper protagonista i molt destacat davant de totes les autoritats consistorials²⁸.

Notem que en molts dels dictàmens que signava Vila, n'era company de signatura el regent Fontanella²⁹, notem igualment que tots els dictàmens que li coneixem van ser favorables a les autoritats franceses. I malgrat això, el canonge Joan-Baptista Vila superà força be el canvi de règim a partir d'octubre de 1652, quan Felip IV recuperà el govern polític de la ciutat. D'ençà, no el veiem exercir més d'assessor, però no se'l va prohibir pas ser-ne insaculat³⁰. Prengué part en dues ambaixades al virrei Gonzaga, el 22 de juliol de 1665 i el 17 de setembre següent, i participà en els cerimonials propis del seu càrrec³¹.

Ja ancià, no tornem a trobar cap més actuació seva, fins el 20 de maig de 1673, en que trobant-se malalt i en perill de la vida, formalitzava les seves darreres voluntats. No podia disposar sinó de 300 ll., i ni tant sols els mobles que usava a la cel·la eren seus, sino que demanava que els retornessin a la seva propietària. Moria els primers dies de juny, puig que el 5 s'esdevenia la publicació del testament³².

Francesc Vila Massó, militar i conseller

Des del començament de la guerra esclatada contra la monarquia de Felip IV, podem veure Francesc Vila ocupat en tota mena de negocis concernents al benefici de la ciutat. El 4 d'octubre de 1640 prenia part en una ambaixada que els diputats enviaven al Consell de Cent per comunicar-los la resolució que havien pres de mobilitzar tothom que posseís el privilegi de militar per enviar-los urgentment als fronts de Lleida, Tortosa i el Rosselló. Així mateix instar a les universitats a fer lletes de gent, i trametre 10.000 ll. a Francesc de Vilaplana per pagar els soldats francesos que havien d'acudir a la defensa del Principat³³.

Una altra de les fonts que més notícies pot aportar és el Dietari de l'Antic Consell barceloní, altrament dit *Novells Ardits*, o sigui la crònica institucional del Consell de la ciutat. Per ella sabem que el 28 de setembre de 1641 prenia part en una ambaixada davant dels diputats, juntament amb Felip de Boixadors³⁴.

²⁸ *Dietari de l'Antic Consell Barceloní (Novells Ardits)* [= DACB]. Editats per Frederich Schwartz Luna i Francesc Carreras Candi. Barcelona: Henrich y C^a, Comercial y Artes Gráficas i Imp. Socitra, 1892-1975, tom XIV.

²⁹ Josep Fontanella (fill del jurista Joan-Pere Fontanella) fou Regent de l'Audiència i un dels més fermes elements del partit filofrancès. Vegeu, a més de la bibliografia de referència, PALOS, JOAN-LLUÍS. *Els juristes i la defensa de les Constitucions. Joan Pere Fontanella (1575-1649)*. Vic: Eumo, 1997.

³⁰ DGC, VI, p. 1.367 i 1.369. El 2 de gener de 1655 era insaculat a la bossa dels assessors eclesiàstics i d'advocat fiscal, i també a la dels síndics eclesiàstics.

³¹ DGC, VII, p. 203 i 216. Els cerimonials propis del seu càrrec eren els de seure al cap de taula al saló de Sant Jordi del palau del General, junt amb totes les autoritats durant l'acte de jurament dels nous diputats (1 d'agost de 1665, 1 d'agost de 1668, 1 d'agost de 1671); prendre jurament als nous visitadors del General (16 d'agost de 1665, 18 d'agost de 1668); o expedir sentència d'excomunicació per als nous habilitadors (novembre de 1665, 15 de juliol de 1669, 21 de juliol i agost de 1671, etc.). DGC, VII, p. 205, 209, 210, 216, 219, 229, 289, 292, 295, 318, 420, 424 i 428-430.

³² AHPB, Not. Pere Pau Vives, *Llibre novè de testaments*, 1635-1675, p. 94-95v.

³³ DGC, V, p. 1.096.

El març de 1642 un poderós exèrcit castellà, amb el virrei duc de Pobar al front, marxava desconfiat pel centre del país camí de socórrer Perpinyà, subestimant la capacitat d'intercepció dels catalans, cosa que els va ser fatal. Tot Barcelona s'aixecà per acudir al seu encontre, proporcionant gent i recursos perquè al final entre Josep de Margarit i el mariscal La Mothe fessin xixines la irresponsable gosadia dels militars castellans. Francesc Vila Massó era llavors conseller, i va ser nomenat sergent major de la milícia perquè hi acudís amb una lleva de 500 homes, designant éll mateix els capitans, cosa que feu. Era de tornada a la capital el 16 de maig següent, quan assistia a la processó per retornar el cos de Santa Madrona a l'església, portant "*lo talem en lloch de pro[ho]m*"³⁵.

El trobem, a continuació, duent a terme una sèrie d'ambaixades per al Consell de Cent, acompanyat sempre d'algun dels capitans que el març de 1642 havia designat. El 17 de juny de 1643 davant dels diputats, més tard davant la Sra. Joana Sala; el 25 de setembre de 1644 davant del virrei Brézé, per acomiadar-lo oficialment, a la popa del vaixell que l'havia de dur de tornada a França i, acte seguit, el 7 de març de 1645, de camí a Perpinyà amb Geroni Calders per donar la benvinguda al nou virrei, el comte d'Harcourt³⁶.

La seva activitat en servei de la Diputació del General, no va ser menys dilatada. El 28 de setembre de 1644 era designat membre de la *Trentasisena*, per tractar la manera de socórrer Balaguer, els excessos dels militars francesos (5 de gener de 1645) o la validés del privilegi que Lluís XIV envià al virrei comte d'Harcourt facultant-lo per convocar Corts (4 de març de 1645). De fet, entrarà en totes les renovacions posteriors que efectuarà aquesta comissió. El 27 de gener de 1645 entrava igualment en la *Divuitena*, en la "*Junta del balans dels effectes del general per a poder subvenir al batalló y redrés del General*"³⁷.

El 30 de novembre de 1645, en l'extracció del nou consistori municipal, Francesc Vila Massó era extret conseller segon, sotmetent-se a tot el cerimonial que el càrrec comportava, jurament del càrrec, sentència d'excomunicació de l'oficial del bisbe, visita de presentació al virrei Harcourt, etc

³⁴ DACB, XIII. Aprofitem per fer un important incís. Coetani del nostre Francesc Vila Massó, CHB, viva aquells dies un altre Francesc Vila, d'Hostalric, capità d'infanteria, que rebria privilegi militar, signat des d'Arajuez, el 26 d'abril de 1673. Vila Massó fou militar de la coronela barcelonina, i encara que també va rebre privilegi militar i de noblesa, fou des de Madrid el 2 de juliol de 1677 i l'1 d'abril de 1678 respectivament, quan ja feia anys que era mort (fou una concessió que obtingué el seu hereu Carles de Vila "*en cabeza de su padre...*"). La ciència heràldica és la que, en aquest cas, més ens auxilia, perquè l'escut heràldic de l'hostalricenc era truncat i contenia una vila i a sota un lleó rampant, mentre que en el de Vila Massó només s'hi veuen tres faixes onades d'atzur. ACA, *Cancelleria*, reg. 6.002, f. 85. Tot això vé a tomb del fet que el DACB no fa cap distinció en el seu índex de noms entre els diferents Francescos Vila. Tanmateix, nosaltres vam creure que les notícies que n'extréiem es referien a Francesc Vila Massó CHB, per diverses conjectures, però sobretot pel fet que, éssent natural de Barcelona, només éll podia concórrer a ocupar i a desenvolupar diferents càrrecs i comeses per compte del Consell de la ciutat, no estant en el mateix cas el Francesc Vila d'Hostalric. Sense anar més lluny en qüestions de confusions, trobem un simple verger amonestat pels diputats pel seu absentisme, que també es deia Francesc Vila (DGC, VI, p. 495), i dos ciutadans de Vic amb el mateix nom, un mercader i un doctor en drets, que es distingiren lluitant per contenir els amotinats l'agost de 1640 (SIMON. *Cròniques...*, p. 141, 153 i 161).

³⁵ DACB, XIII. Sobre aquesta victòria franco-catalana, vegeu la *Relacion de la derrota, y presa del general don Pedro de Aragón y de todo su exercito*. Barcelona: Gabriel Nogués, 1642, 27 p.

³⁶ DACB, XIV.

³⁷ DGC, VI, p. 19, 39, 43, 53, 65, 273, 357 i 430. Amb posterioritat, 29 de setembre de 1646, Vila apareix com un dels presidents de la Junta del Batalló, éssent l'altra el diputat militar Joan d'Argençola (p. 760).

³⁸ DACB, XIV i DGC, VI, 98. El conseller en cap fou Felip Sorribes Rovira, i el segon Baptista Monfar Sorts, però per alguna raó Vila degué substituir Monfar, perquè a les fonts consta com a conseller segon.

De part del consistori municipal barceloní, efectuà una ambaixada davant del Capítol, juntament amb Geroni de Gàver (27 de juliol de 1647), disuadí el Connestable de Castella de desembarcar a la ciutat quan aquest es presentà al port en dues galeres genoveses (5 de maig de 1648), i s'entrevistava amb el virrei francès a Igualada, a Sarrià i al seu palau, per comunicar-li la rendició de Tortosa (26 de juliol de 1648), les resolucions de la *Trentasisena* (22 d'agost), o per tectar-hi qüestions sobre l'abastament de blat (11 d'octubre).

Els últims anys de guerra, també efectuà ambaixades en representació de diverses institucions locals. El 22 de desembre de 1648 era tramés pel Braç Militar, juntament amb el donzell Domingo Moradell, davant dels diputats, per pregar-los que filessin prim en el nomenament de CHB i no el concedissin a persones que no en fossin ben mereixedores. El 21 de setembre de 1649, aquest cop amb Narcís Ramon Marc i de part dels concellers, feia l'ambaixada als diputats, per tractar de l'afer de 6.000 ll. que es giraven per pagar les despeses del diputat reial en campanya. El 14 de juliol de 1650 l'ambaixada era a compta dels diputats, i juntament amb el donzell Ramon Spuny la realitzaven davant del virrei per denunciar les grans vexacions que cometia Ms. Saint Colombe a Flix; a principis de novembre següent tornava a fer una nova ambaixada de part dels consellers, juntament amb Aleix de Sentmenat, als diputats, sobre el servei de 1.000 homes per al socor de Tortosa; i l'1 d'octubre de 1652 repetia, amb el dirigent Dimes Çafont³⁹.

Fem una aturada ací per fixar-nos més d'aprop amb quins personatges compartia frec a frec Francesc Vila Massó les tasques de govern: la classe política barcelonina més posicionada en favor de la Diputació del General. Felip Sorribes Rovira, fill del donzell manresà Felip Sorribes Descoll (conseller segon el 1616, veguer, cònsol militar de la Llotja, diputat militar i ambaixador; ennoblit el 1632), fou també conseller, cònsol català a l'Alguer i l'escarcerer major que convencé el diputat Tamarit que eixís de la presó quan els amotinats l'assaltaren el 22 de maig de 1640. Serví a la campanya de Salses (1639), a la batalla de Montjuïc (1641) i es cobrí de glòria a l'acció victoriosa de Salelles (1642)⁴⁰. Joan-Baptista Monfar-Sorts Celler provenia d'una família de juristes, pare i fill eren doctors en drets, i el germà, Diego, fou un destacat arxiver i historiador (autor d'una història dels Comtes d'Urgell, d'una biografia sobre Jaume I i d'alguns pamflets polítics en favor de la causa) i un dels hostatges tramesos a França juntament amb el canonge Joan-Baptista Vila. Monfar formà part de la Junta de Guerra, prengué part a la batalla de Montjuïc com a capità d'artilleria, i el 1649 fou ambaixador a París, constituïnt la seva producció epistolar, una de les fonts d'informació més preuades. Era gendre del mercader Jaume Pi⁴¹. Domingo Moradell també era un destacat militar, havia estat l'autor d'uns *Preludis militars* (Barcelona, 1640) i rebé l'encàrrec d'allargar l'obra per tal d'explicar la dinàmica dels alts càrrecs militars i el sistema per aixecar lleves; el

³⁹ DGC, VI, p. 316, 358, 420, 446 i 538.

⁴⁰ ALBERTÍ. *Diccionari Biogràfic...*, IV, p. 315; RUBÍ. *Les Corts...*, p. 110; SIMON. *Cròniques...*, p. 210 n.102 i 302; PALOS PEÑARROYA, JOAN LLUÍS. "Una lectura de la Guerra dels Segadors (1638-1644), pròleg a: DGC, V, 1623-1644, XVI-XXXIII: XXII; *Relació del succes del enemich intentant pasar desde Argeles a Perpina pera socorrer dita vila*. Barcelona: Jaume Mathevat, 1642, f. 7. L'arbre genealògic dels Sorribes és pot consultar a FARGAS PEÑARROCHA, MARIA ADELA. *Família i poder a Catalunya, 1516-1626. Les estratègies de consolidació de la classe dirigent*. Barcelona: Fundació Noguera, 1997, p. 469.

⁴¹ CORTÉS, CRISTIÀ (+). "El testament de Joan-Baptista Monfar-Sorts". *Estudios Históricos y Documentos de Archivos de Protocolos*, IV (1974) 297-324: 297-299 i 301 (Arbre genealògic); ESPINO LÓPEZ, ANTONIO. "Monfar Sorts i Cellers, Didac". *Diccionari d'Historiografia Catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003, 826-827; RUBÍ. *Les Corts...*, p. 161; MELO. *Historia...*, p. 234; SANABRE. *La acción...*, p. 434 i 438; CAHNER, MAX. "La diplomàcia: una ambaixada a París durant la guerra dels Segadors". en: SERRA I PUIG, EVA; TORRES I SANS, XAVIER (dir.) *Crisi institucional i canvi social. Segles XVI i XVII. IV Història, política, societat i cultura dels països catalans*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1997, p. 356-357.

setembre de 1640 fou nomenat membre de la Junta de Guerra, i d'ençà la batalla de Montjuïc dirigia un terç de les milícies de la ciutat⁴². Narcís Ramon Marc, s'havia destacat feia anys com un dels més fermes opositors a la política de l'Imperi, presentant un dissentiment a la Cort de 1626 que, segons J.H.Elliott "*escribí l'epitafi de la Unió d'Armes*", i essent processat el 1639 per abandonar el servei militar a Salses⁴³. Aleix de Sentmenat de Requesens, era capità de la Coronela el 1634 i participà a la campanya militar de Leucata (1637); el 1640 s'erigí com un dels principals dirigents de la Revolució acompanyant Vilaplana i Guimerà en les converses amb els francesos⁴⁴.

Conseller en cap de Barcelona

A finals de gener de 1651, Francesc Vila Massó era extret Jutge de Taula, càrrec que exercirà poc temps, perquè cap el 4 del mes de març el conseller en cap Jacint Fàbregas emmalalteix greument, i mor el dia 10. En l'extracció per dotar la ciutat d'un nou conseller en cap, és nomenat Vila Massó, amb l'aplaudiment general⁴⁵, i l'endemà jurà solemnement el càrrec. En l'aspecte que més destacà fou en el de mestre de camp dels terços de la ciutat⁴⁶, que li ben amargà el càrrec puig que hagué de sortir al pas de falses calúmnies que l'acusaven de "*exir a la defensa...*"⁴⁷. El novembre següent, fineix el termini del seu important càrrec, que passà a un familiar molt directe, Rafael Casamitjana d'Erill, l'oncle matern, mentre a ell li tocava assumir la recaptació de les lluïcions de la Seca, en absència del mercader Josep Bofarull.

La capitulació de Barcelona

És probable que les autoritats barcelonines pensessin en Francesc Vila Massó a l'hora de tramitar l'amarg glop d'una rendició i del sotmetiment a Felip IV després de més de deu anys de guerra. Barcelona va resistir més temps de l'esperat⁴⁸, fins a esgotar la legislatura consistorial; llavors

⁴² ESPINO LÓPEZ, ANTONIO. "La milicia urbana de Barcelona en los siglos XVI y XVII". *Barcelona. Quaderns d'Història*, 5 (2001) 205-215: 208; RUBÍ. *Les Corts...*, p. 130; MELO. *Historia...*, p.239.

⁴³ ELLIOTT. *La revolta...*, p. 220 i 354.

⁴⁴ Ja vam tenir ocasió de fer-ne cinc céntims de la biografia a GÜELL, MANEL. *El setge de Tarragona de 1641*. Tarragona: Arola Editors, 2003, p. 144 n.327.

⁴⁵ DACB, XV. "*de la qual sort los senyors Consellers y personas de dit consell ne donaren moltas gracias à Deu nostre Senyor y à Maria Sanctissima de Montserrat mare sua*", i no van ser els únics a celebrar l'extracció del nou conseller en cap, també ho feia el Regent en carta de 22 de maig quan clamava per remeis a la desastrosa situació i afegia "*que jam apar ha començat donant la sort de Conseller en cap al Sr. Francisco Vila, persona qual las necessitats presents demanaven de que dono V.S. lo parabien...*" (carta al apèndix). Si realment era tan apropiat el seu nomenament com a màxima autoritat consular, no podem descartar la possible manipulació en l'extracció, frau aquest que no sembla gens rar en els processos de selecció d'autoritats locals de l'època. Vegeu: FLORENSA I SOLER, NÚRIA. "La insaculació pactada. Barcelona, 1640". *Pedralbes*, 13-I (1993 = *Les Institucions Catalanes (segles XVI-XVIII)*). *Tercer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*) 417-455, i FLORENSA I SOLER, NÚRIA; GÜELL, MANEL. 'Pro Deo, pro rege et pro patria'. *La Revolució catalana i la campanya militar de 1640 a les terres de Tarragona*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 2005 (en premsa).

⁴⁶ Sempre i quan, insistim, es tractés del nostre Francesc Vila Massó, CHB, cosa de la que tenim pocs dubtes. Vila Massó ja havia assumit comandaments militars abans, i llavors, com a conseller en cap, li'n pertocava el de la Coronela.

⁴⁷ Diem "falses calúmnies" perquè el Consell de Cent en cap moment obrí cap investigació, ans al contrari, pren mesures per castigar els calumniadors. DACB, XV, apèndix.

⁴⁸ El setge de Barcelona de 1651-1652, ha estat el setge més llarg en el que hi hagin participat catalans, en tota la història. Va durar uns 435 dies, i supera de llarg al de 1715, o a qualsevol sofert per una localitat catalana en qualsevol guerra. Vegeu GÜELL, MANEL. *El setge de Tarragona de 1641*. Tarragona: Arola Editors, 2003, p. 15, n.2.

l'extracció de Rafael Casamitjana asseguraria la continuïtat d'una línia política encetada amb el seu nebot Vila. Com fos, va ser als Vila i als Casamitjana que els va tocar estar al front del govern polític de la ciutat en aquella difícil conjuntura.

Després de resistir, com diem, molt de temps, Barcelona hagué de fer front a la terrible realitat: els francesos es retiraven (ocupats en llurs pròpies revoltes internes), i els hispànics pitjaven fort l'accelerador en un suprem esforç per acabar de doblegar la ciutat. Joan-Josep d'Àustria i el marquès de Mortara no tant solament aconseguïen recursos per mantenir ferm un gran exèrcit que estrenyés les defenses barcelonines, sinó que anaven rendint i venent la resistència de tota la resta de viles i ciutats del país. En aquesta situació, patint la ciutat un bloqueig terrestre i marítim de molts mesos, i sense esperança de ser socorreguts, les autoritats van considerar inútil seguir resistint, i van encetar tímidament el procés negociador que culminaria amb la signatura de la capitulació. El document, rebia aquest nom perquè contenia un seguit de capítols a concretar per les dues parts, de manera que les primeres propostes s'anaven corregint, pactant, precisant i acordant entre les persones que tenien a càrrec la comesa, fins a polir un document que satisfés a tothom. El 30 de setembre de 1652, el Consell de Cent nomenava la comissió que s'encarregaria de negociar la capitulació amb Joan-Josep d'Àustria, i un d'els integrants era Francesc Vila Massó. L'1 d'octubre, Vila feia una ambaixada als diputats per lligar-hi un acord. La feu juntament amb el dirigent Dimes Çafont, el mateix que dos dies més tard abandonaria la ciutat fugint de nit, a la mateixa barca en que ho feia Josep de Margarit i altres dels més íntims col·laboradors del partit francès. Aquell mateix dia, 3 d'octubre, Francesc Vila i Galceran Dusai duïen als diputats la última versió dels capítols negociats pel Consell de Cent, per a la seva aprovació⁴⁹.

Sota l'obediència de Felip IV

Les condicions amb que Barcelona va capitular, van semblar molt magnànimes, si considerem l'aliança amb els francesos i la destrucció del país durant 12 anys continuats, i els milers d'homes, valuosos comandaments i enorme dinerari que aquella guerra li havia costat a Felip IV. Sens dubte, s'exercí una paulatina dinàmica represora, però en línies molt generals, s'acceptà la redempció dels ciutadans barcelonins, i àdhuc a molts d'ells l'administració hispànica els va reciclar, per acabar de dur a terme la guerra i expulsar del tot als francesos del país. Un d'ells fou Francesc Vila Massó, que en la primera insaculació dels tres estaments que feu el nou règim (15 de juliol de 1653), hi entrà pel Braç Reial⁵⁰.

El militar s'havia guanyat la lleialtat de les noves autoritats, ja que el mateix mes d'octubre de 1652 comandava un host amb la qual batia la zona d'Osona a la recerca i captura dels últims opositors catalano-francesos (miquelets); en el decurs d'una d'aquestes expedicions aconseguí capturar l'emblemàtic Dr. Tàpies, un dels magistrats de la Reial Audiència al servei de Lluís XIV⁵¹. No tant sols això, sinó que, integrat en el regiment de la milícia barcelonina, acudí al victoriós socor de Girona l'octubre de 1653⁵².

⁴⁹ MUÑOZ GONZÁLEZ, ANTONIO; CATÀ I TUR, JOSEP. "Setge o capitulació de Barcelona el 1652". *Barcelona. Quaderns d'Història*, 5 (2001) 241-247: 241-242; DURAN I SANPERE, AGUSTÍ. "La rendición de Barcelona en 1652". en: *Barcelona. Divulgación Histórica*, VI. Barcelona: Edicions Aymá, 1948; DGC, VI, 538 i 540.

⁵⁰ DGC, VI, p. 1.257.

⁵¹ Així ens ho explica el pagès Joan Guàrdia, en el seu dietari personal. Per deixar constància que es tractava del nostre Francesc Vila, Guàrdia l'anomenava "*Vila de Casamijanas*". PLADEVALL I FONT, ANTONI; SIMON I TARRÉS, ANTONI. *Guerra i vida pagesa a la Catalunya del segle XVII. Segons el "Diari" de Joan Guàrdia, pagès de l'Esquirol i altres testimonis d'Osona*. Barcelona: Curial, 1986 (Biblioteca Torres Amat, 3), p. 73 i 75.

La data de la seva mort és difícil de fixar. Testà el 30 d'agost de 1672, estant sa, i era viu el 9 de juny de 1674, quan acudia a la Porta Ferrissa, convocat per dirimir en un conflicte sobre magistrats de l'Audiència. Tanmateix, rebia privilegi militar, a títol pòstum, el 2 de juliol de 1677, per la qual cosa s'ha de situar el seu traspàs entre juny de 1674 i juliol de 1677⁵³. La seva vídua, Dionisa Casamitjana d'Erill, traspassà set anys més tard, i en el testament (redactat el 1681) declarava posseir un censal de 1.000 ll. que li pagava la vila de Tàrraga i disposava deixes per més de 5.000 ll.; a punt de morir, codicilà el 7 d'agost de 1684 distribuïnt entre els fills i coneguts més de 1.000 ll., i afegint al secundogènit tots els censos i rendes de Sallent⁵⁴.

Malgrat viure i tenir la major part de propietats a Barcelona ciutat, les malvestats de la guerra van afectar considerablement el patrimoni dels Vila. Posseïen els rèdits de la lleuda de peix i de corall de Cadaqués que els reportava unes 800 ll. l'any, i que durant la guerra, amb la minva del trànsit de mercaderies, quedà reduïda a una quarta part. A partir de 1652, ja sota l'obediència dels hispànics, les autoritats franceses que governaven Cadaqués en confiscaren els fruits. Així mateix, cobraven una sèrie de censals a propietaris rurals de la zona d'Olot que reditaven un miler de lliures, que es van perdre, així com també un casalot amb molí que posseïen a Salt, destruït pels francesos amb motiu de l'últim setge de Girona⁵⁵.

Els fills de Francesc Vila Massó, la tercera generació

Foren cinc: Carles, l'hereu, Francesc, Gaspar, Eulàlia i Gerònima. Amb les dotacions per esposalles esmerçades per les filles, hom pot copsar el bon moment econòmic que, malgrat tot allò exposat, travessava la família després de la primera fase de la guerra dels Segadors, quan la ciutat i la major part del país tornaven a romandre en poder de Felip IV. Eulàlia casà el 1654 amb Ramon Castelló de Paratge i aportà 5.000 ll. de dot; Gerònima ho feu el 1656 amb Joan Guinart, i el 1676 amb Felicià de Cordelles amb el mateix dot. Malgrat que van traspassar molts anys després (no abans de 1717), al no tenir descendència, els dots i patrimonis aportats van retornar tots als Vila. En el cas de Gerònima, aquest patrimoni era considerable, perquè del primer marit, a més de les 5.000 ll. del dot, n'obtingué 3.000 ll. en pensions, una casa al carrer Isern i una gran propietat a Tiana; després d'un plet amb els Cordelles, els Vila aconseguiren, almenys el mas de Tiana⁵⁶.

⁵² En l'informe militar del seu fill, ja citat, es fa esment d'una suposada carta que Joan-Josep d'Àustria envià al seu pare el 22 de novembre de 1653, alabant el comportament de Francesc Vila Massó per haver "*servido con particular afecto y que últimamente havia ido al socorro de Girona con una pica en el Regimiento de la Guardia [...] donde havia cumplido muy bien con sus obligaciones...*". Sobre aquest setge, vegeu: *Relacion verdadera del feliz suceso que el Exercito de nuestro Catolico Rey (que Dios guarde) ha tenido en el Socorro de la Ciudad de Girona gobernando las Armas el Serenissimo Señor D. Iuan Austria, de*. Saragosa: Miguel de Luna, 1653; *Relacion verdadera del modo con que el Serenissimo señor Don Iuan de Austria dio el socorro a Gerona...* Barcelona: Cathalina Mathevat, 1653; *Segunda relacion muy copiosa del socorro que el serenissimo señor Don Iuan de Austria Principe de la Mar, dio a la Ciudad de Girona, el Miércoles 24 de Septiembre deste Año de 1653. Refièrense las particularidades de la Batalla, y lo que ha sucedido a nuestro Exercito, en el seguimiento de los enemigos*. Sevilla: Iuan Gomez de Blas, 1653. També, SANABRE. *La acción...*, p. 555-556.

⁵³ AHPB, Not., Jacint Sas Cases, *1r. Llibre de testaments*, 1659-1693, núm. 78, p. 74; DGC, VII, p. 734; ACA, *Cancelleria*, reg. 6.002, f. 85.

⁵⁴ AHPB, Not. Jacint Ses Cases, *1r. Llibre de Testaments*, 1669-1693, f. 291. La publicació del testament, era a 23 d'agost de 1684. El codicil consultat es trobava entre els documents del plet Llegat-Vila. ACA, *Reial Audiència*, Plet civil núm. 6.533.

⁵⁵ ACA, *Reial Audiència*, Plet civil núm. 6.533.

⁵⁶ D'aquest mas de Tiana, l'autor d'aquestes línies, com ja s'ha dit descendent dels protagonistes d'aquest treball, encara n'havia sentit a parlar de petit, quan sentia històries referides als Llegat de mitjans s. XIX, ja que va constituir la última

Francesc de Vila Casamitjana

Francesc de Vila Casamitjana, degué néixer a principis de la dècada dels cinquanta, i ho feu amb un pa sota el braç. El pare li llegà 500 ll., i li pagava uns estudis universitaris dels que no tenim notícia que cursés. La mare, li deixà 4.000 ll., més les rendes de Sallent, heretades del nebot Francesc Casamitjana. Serví a la milícia local, des del maig de 1672 fins el juliol de 1676, començant de soldat i éssent ascendit a capità. Durant aquest període prengué part en diverses accions bèl·liques al front de la seva companyia: la presa del fort de Bellaguarda (1674), el socor de Girona de 1674 (en el qual defensà coratjosament una posició amb una trentena d'homes), i també lluità a Puigcerdà, a la campanya de Mourellàs, i en la victòria sobre el riu Tec (27 de juny de 1675)⁵⁷. Deu anys més tard casà amb Anna de Carbonell de Riber, d'una família de juristes ennoblits i de cavallers, que li aportà 6.000 ll. de dot. L'únic fruit del matrimoni, Joan-Francesc de Vila Carbonell morí, impúber, abans de 1693, originant amb la seva desaparició un plet pel fet de ser l'hereu dels Riber⁵⁸. Deu anys més tard contractava nous capitols matrimonials amb la filla del baró d'Ur i de Flori, Teresa de Códol Rosset, que li aportà un total de 5.600 ll. de dot. Tenint en compte que aquesta segona esposa li durà solament cinc anys, abans de tornar a deixar-lo vidu, cal reconèixer que li donà força fills, malgrat que també van morir impúbbers: Maria (nada a finals de 1696), Teresa (nada a finals de 1697 i morta el 23-06-1704), Gerònima (III-1699 / 11-VI-1701), i Francesc (nat el 1701 i mort abans de 1719)⁵⁹. Francesc de Vila Casamitjana testà el 12 de novembre de 1700 aqueixat de la malaltia que amb tota probabilitat se l'endugué a l'altra món a finals d'aquell mateix any⁶⁰.

Amb tot, Francesc de Vila Casamitjana deixà descendència, perquè dels deu anys que passà a Barcelona després de deixar el servei de les armes i abans de mullerar-se, fou pare d'una noia il·legítima, Francesca, de la que se'n feu càrrec la seva germana Gerònima. Gràcies a l'afecte de la

gran propietat que encara conservaven. Els capitols matrimonials de les germanes Vila, a: AHPB, Not., Bartomeu Plena, *Llibre segon de capítols matrimonials*, 1654-1664, f. 7 (Eulàlia, 7-02-1654); AHPB, Not., Francesc Cotxet Soler Ferran, *Llibre segon de capítols matrimonials*, 1672-1692, f. 134 (Gerònima, 13-06-1676). Els testaments, a: AHPB, Not., Ramon Vilana Perlas, *Segon llibre de testaments*, 1658-1697, f. 288 (Ramon Castelló, 5-12-1691); AHPB, Not., Gaspar Savós, *Tercer llibre de testaments*, 1696-1726, f. 76 (Eulàlia, 22-08-1714).

⁵⁷ Per suposat, extreiem totes aquestes dades del seu memorial de 27 de juliol de 1678. ACA, *Consell d'Aragó*, llig. 316. El període bèl·lic es pot complementar amb lectures com ANGLADA NAVARRO, FERNANDO. "Els terços de la ciutat de Barcelona: participació de la ciutat en la defensa de la monarquia durant les guerres de Devolució, d'Holanda i de les Unions (1657-1684)". *Pedralbes*, 13-I (1993 = *Les Institucions Catalanes (segles XV-XVII). Tercer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*) 573-581, o AYATS, ALAIN. *Louis XIV et les Pyrénées Catalanes de 1659 a 1681. Frontière politique et frontière militaire*. Perpinyà: Edicions Trabucaire, 2002. La perspectiva gironina a MEDIR I JOFRA, RAMIR. "La villa de Palafrugell durante las guerras con Francia en el reinado de Carlos II". *Revista de Palafrugell*, 6-7 (1966) 6-7, i REAL. *Crònica...*, II, p. 439 i ss.

⁵⁸ Les capitulacions matrimonials Vila-Carbonell (16-07-1685) a AHPB, Not., Ramon Vilana Soler, *Llibre 6è de capítols matrimonials*, p. 194. Sobre el plet amb els Riber, vegeu l'extracte del procés de l'herència de Joan de Riber (1716), a l'ACA, *Batllia General del Principat de Catalunya*, processos del Reial Patrimoni –moderns–, 1716, llig. 9, lletra B.

⁵⁹ Els capítols són de 20 de febrer de 1695. AHPB, Not., Francesc Mora, *Llibre capítols matrimonials*, 1674-1715. Els fills de l'enllaç aparèixen documentats en el testament de Francesc de Vila (1700), i en la Reclamació de l'herència de Gerònima Vila que feu el seu besnebot Benet de Vila de Mata (2-IX-1728). ACA, *Reial Audiència*, plet civil núm. 6.533.

⁶⁰ AHPB, Not., Francesc Minguella, *Manual de testaments*, 1697-1715, núm. 78, f. 74. Francesc de Vila Casamitjana s'estalvià conèixer la immediata i prematura mort que esperaven les filles Teresa i Gerònima, i feia reserves en cas que el fill que esperava la seva muller fos un baró, com de fet així fou.

seva tia, que l'havia criada “*desde sa infantil edat*”, Francesca Vila pogué fer, el 1703, un bon casori amb el metge Joan Boladeras, i aportar 1.650 ll. de dot⁶¹.

Expoliació durant la guerra de Successió

Si durant la guerra dels Segadors, la fortuna no havia donat l'esquena excessivament als Vila, la sort canviarà amb la Revolució de 1706. El cap de la família al morir Francesc de Vila Massó fou el seu hereu Carles de Vila Casamitjana d'Erill-Orcau (v.1645-1717), que a l'igual que el seu germà Francesc, també es casà dues vegades, i al contrari que éll, deixà nombrosa descendència. Els seus enllaços i els dots que aportaren a la casa són els dots d'una família adinerada, i per altres detalls que anirem esmentant, podem afirmar que amb Carles de Vila, la família alcançà el seu zènit econòmic.

El seu primer enllaç amb Anna de Santdionís Pol (1667) li aportà en dot un total de 7.500 ll., però després de 26 anys de matrimoni, sense cap fill, Carles esdevingué vidu. Anna de Santdionís el deixà com hereu universal, però feu una important deixa a l'Església, amb instruccions per vendre part del seu patrimoni a l'encant públic i destinar-ne el fruit a crear un censal la renda del qual havia de sufragar els dots d'aquelles donselles procedents de famílies pobres que desitgessin ser monges al monestir de les Mares Caputxines o al de les Carmelites Calsades. En l'inventari post-mortem sorprén la quantitat i qualitat de joies que posseïa: figuretes de diamants, arrecades i anells de diamants, de turqueses, d'or, botonadures de perles, estris d'argent, etc⁶². Rondant la cinquantena d'anys, Carles de Vila decidí tornar-ho a provar. Aquests cop la núvia, Lucrècia de Mata, provenia d'una família de tradició militar, del règim, que li aportà 8.000 ll. de dot.

Els Mata

Lucrècia de Mata de Copons, era filla de Joan-Baptista de Mata de Claramunt, senyor de la Torre de la Mata, cavaller de Montesa i capità general d'Artilleria, i de Raimunda de Copons Vilar. Per la banda materna, descendia d'un llinatge amb arrels medievals, molt extés i influent⁶³. Per la del seu pare, ho feia d'uns nous cavallers oriunds de Sant Cebrià de Vallalta que havien fet fortuna prècisament amb el sogre de Carles de Vila. Joan-Baptista de Mata de Claramunt inicià la carrera de les armes ben entrada la guerra dels Segadors, sabem que el 1644 capitanejava una companyia en

⁶¹ Francesca Vila apareix citada en alguns documents, però mai com a filla legítima, i tampoc s'esmenta el nom de la mare. Gerònima Vila Casamitjana confessava haver-la criat, en el seu testament de 18-V-1697. L'altra tia paterna, Eulàlia, li deixà en el seu, “*2 escudelleres, dotze cadiras y una arquilleta*” (AHPB, Not., Gaspar Savós, *3r. Llibre de testaments*, 1697-1726, núm. 16, p. 76). Els capitols amb Joan Boladeras són de 12-IX-1703 (AHPB, Not., Francesc Serra, *Llibre de capitols matrimonials i concòrdies*, 1703-1709, p. 96).

⁶² Els capitols són de 26 de març de 1667 (AHPB, Not., Bonaventura Vila, *Llibre 1r. de capitols matrimonials*, 1667-1669, p. 267-302); el testament d'Anna de Santdionís, és de 15 de juliol de 1693 (AHPB, Not., Esteve Cols, *3r. Llibre de testaments*, 1686-1699, f. 15r.-19r.), per bé que no traspasà fins a principis de desembre de 1694. El record de la dona que l'acompanyà durant 26 anys seguí tangible a la casa en forma de quadro, un retrat petit d'Anna de Santdionís que en l'inventari post-mortem dels béns de Carles de Vila (25-X-1718) aparegué en una petita estança de pastar.... ACA, *Reial Audiència*, plet civil, núm. 6.533.

⁶³ Vegeu MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, MIGUEL ÀNGEL. “Linaje y poder en la Cataluña foral: la actividad política de los Copons”. *Cuadernos de Historia Moderna*, Madrid, 22 (1999) 11-31. També la, *Demostració de las lineas de las Casas de Copons que hay, existen prossehidas dels Castlans de Copons, y senyors de Durban, antiquissims solars de la familia de Copons, y Grimau es descendent per linea recta varonil, y te dret, si algu pot tenir-lo, per vindicar dits llochs*. s.l.: s.e., 1634 o post.; i amb molta cura, MORALES. *Próceres...*, I, p. 201-205.

els terç del príncep Baltassar Carles, al front de ponent⁶⁴. L'octubre de 1647, era ajudant de tinent de mestre de camp general, i “*a mucho tiempo que sirve y su valor es muy conocido...*”, es pot llegir a l'informe que es passà al Consell d'Aragó per cobrir la plaça de capità de la companyia de llances de Catalunya (la guàrdia del virrei)⁶⁵. El 1651 ingressava a l'Ordre de Montesa. El setembre de 1655 era mestre de camp i participava en la presa de Vic; el llavors general de l'exèrcit hispànic, Josep de Pinós, el deixà de governador, “*que en el cuidado della, y de embiar assistencias, mostró su conocido valor y diligencia...*”⁶⁶. El 1670 aconseguia privilegi de Noblesa, dos anys més tard exercia de lloctinent de mestre racional, i el 1673 era nomenat general d'artilleria i enviat a Girona per governador de l'exèrcit⁶⁷. El seu fill hereu, Joan-Antoni de Mata de Copons, lloctinent de *Casa y Corte* a Catalunya, senyor de Llor i del castell de Llenguadera, seria creat comte de la Torre de la Mata el 29 de maig de 1707, per Carles III, l'arxiduc-rei, títol que fou confirmat el 1865 en el seu descendent Francesc de Paula de Mata d'Alós⁶⁸.

Ruïna econòmica i desgavell familiar

Uns antecedents familiars tant austriacistes, per força havien de perjudicar els Vila a partir de l'endemà de l'11 de setembre de 1715. El 1707 Carles de Vila contragué una greu malaltia que el forçà a testar, i per bé que encara viuria 11 anys més, sembla que se'ls van amargar l'avançada edat i les continues xancre. Incapacitat per agafar un arma, hagué de presenciar des del llit com entraven les tropes borbòniques a Barcelona i els hi confiscaven totes llurs propietats a la ciutat, incloses les cases del carrer de Basea i la de la baixada de Viladecols, a més d'una llarga llista de censals. La família degué viurer tot un calvari fins que no els foren retornats els seus béns, amb la Pau de Viena (1725).

A tantes desgràcies s'hi afegí llavors la prematura mort de l'hereu, Antoni de Vila de Mata, que degué ser la gota que vesà el vas de la seva resistència, ja que Carles de Vila moria poc després, el 14 de desembre de 1717⁶⁹. De tota aquesta documentació s'extreu que la desaparició d'aquest Vila

⁶⁴ ACA, *Consell d'Aragó*, llig. 293,

⁶⁵ ACA, *Consell d'Aragó*, llig. 397. Els militars que pretenien la plaça, que havien de ser naturals de Catalunya, foren molts i molt mereixedos tots ells, per bé que se l'acabaren adjudicant a un membre de la influent família d'armadors genovesos Judice. Vegeu: GÜELL, MANEL. “Els Judice de Rapallo, armadors, oficials reials, militars i castalns de Tamarit”. *Estudis Altafullencs*, 29 (2005) (en premsa).

⁶⁶ VIGNAU, VICENTE y UHAGON, FRANCISCO DE. *Índice de pruebas de los caballeros que han vestido el hábito de Santiago desde el año 1501 hasta la fecha*. Madrid: Est. Tip. Vda. e hijos de M. Tello, 1901, p. 341; *Relacion verdadera de la feliz vitoria que han tenido las Católicas Armas de su Magestad, que Dios guarde sobre el sitio de Berga, y otras Plaças en los Estados de Cataluña contra los exercitos de Francia*. Madrid: Diego Díaz, 1655, f. 1.

⁶⁷ MOLAS I RIBALTA, PERE. *Catalunya i la casa d'Austria*. Barcelona: Curial, 1996 (Biblioteca d'Història dels Països Catalans, 14), p. 65; MOLAS RIBALTA, PERE. “La família del marquès Rubí, dels Àustria als Borbó”. *Afers, Cata-roja*, 20 (1995) 61-71: 65; REAL. *Crònica...*, p. 427 i 429.

⁶⁸ ATIENZA, JULIO DE. *Nobiliario español. Diccionario Heráldico de apellidos españoles y de títulos nobiliarios*. Madrid: Aguilar, 1959, p. 521; ALONS DE CADENAS Y LÓPEZ; AMPELIO Y CADENAS Y VICENT, VICENTE DE. *Elenco de Grandezas y títulos nobiliarios españoles*. 2001. 34 ed. Madrid: Hidalguía, Instituto Salazar y Castro, 2001, p. 999. Sobre els ascendents de Joan-Baptista de Mata, vegeu GARCÍA CARRAFFA, ALBERTO Y ARTURO. *Diccionario heráldico y genealógico de apellidos españoles y americanos*. Salamanca: Impr. Comercial Salmantino, 1934, LIII, 50; GARCÍA CARRAFFA, A. Y A. *El solar catalán, valenciano y balear*. IV. San Sebastián: Librería Internacional, 1968, III, 49, o MOLAS. *Catalunya...*, p. 65.

⁶⁹ Encara que puguin semblar apreciacions personals, no fem altra cosa que ajustar-nos al parer d'alguns dels testimonis interrogats en el plet Llegat-Vila en declaracions judicials o d'altra documentació. ACA, *Reial Audiència*, Plet civil núm. 6.533. El patrimoni dels Vila, sintetitzat en poques ratlles, comprenia: la casa del carrer de Basea, immoble

marcà un punt d'inflexió involutiu en l'economia de la família. A partir de llavors, tot va ser anar tapant forats i procurar sobreviure.

L'etapa com a vídua de Lucrècia de Mata, no va ser gens fàcil, afortunadament, el seu marit la deixà tenentària de tot el patrimoni, o sigui, posseïdora i usufructuària dels béns coniugals mentre no li fos retornat el dot (cosa difícil, si tenim en compte la situació econòmica que travessava la família després de la guerra). Els problemes familiars no van tardar a aparèixer. El fill gran, Carles, reclamà l'herència paterna, i malgrat que Lucrècia s'hi resistí, hagueren d'arribar a una concòrdia (26 d'agost de 1719). Pocs mesos més tard, Carles de Vila de Mata moria servint a l'exèrcit, perdent-se tots els béns mobles que s'havia endut, *“sin saber a donde han tenido su paradero ni poder en manera alguna dar cuenta de ellas”*. La filla gran, Dionisa, escapà i es refugià al convent de l'Ensenyança, d'on tots els intents i gestions per recuperar-la van ser inútils. El 30 de desembre de 1723, amb 25 anys d'edat i sense el consentiment matern, es maridava amb un jurista provinent d'una família arruïnada, Joan-Pau Llegat Salines. Lucrècia de Mata, no hi va voler tenir mai més cap tracte, i facultada pel testament del seu espòs, retallà fins a la meitat el dot promès a la filla, 2.000 ll. (origen del plet del qual extreiem totes aquestes notícies).

“Jo soc la causa de la destrucció dels meus pares...”

Els Llegat

Els Llegat provenien de Gerri de la Sal, al Pallars Sobirà, d'on marxà el fill d'un cirurgià a estudiar dret. Aquest fill, Pere-Joan Llegat Ninot, doctor en sengles drets, arribà a ser procurador general del governador d'Alacant, auditor general de la plaça de Barcelona i assessor de la Capitania General del Principat. Morí el 1707, després d'acumular una considerable fortuna que invertí en immobles al barri de Ribera de Barcelona. Com és que el 1716 les autoritats filipistes enderrocaren tot el barri de Ribera per a edificar-hi la Ciutadella, als seus fills només els pogué llegar els estudis, també de dret ⁷⁰. Joan-Pau Llegat Salines fou, dels tres germans Llegat, el que s'enamorà de Dionisa de Vila de

senyorial, de 14 estances i 270 mobles, taxat en 4.500 ll. (i en 6.000 ll., per la part contrària del plet, els Llegat), la casa de la baixada de Viladecols (que s'hagué de vendre per afrontar la situació, per 500 ll., que no les valia...), dos masos a Caldes de Malavella “Orri” i “Andreu” (també alienats *“para poderse alimentar así y a sus hijos...”*), la torre “Casamitjana” o *“Torre doña Juana”*, a Montcada, “Mas Calçada”, a Ripollet (aquestes dues últimes, greument danyades per la guerra, s'avaluaven en unes 5.500 ll.), una casa a Sant Andreu del Palomar (derrocada i talats llurs camps, no valia més de 700 ll., que són els que cobraren quan també l'alienaren), el mas “Alzina” a Santa Agnès de Malanyanes (taxat en 2.500 ll.), i una casa a Sant Feliu d'Alella (avaluada en 1.800 ll., malgrat els greus desperfectes causats per una riuada que s'endugué un llenc de paret i un forn deixant erm un camp de vinya). El rèdit al que pujaven els censals era de poc més d'un miler de lliures, éssent de 1.500 ll. en temps de pau.

⁷⁰ Inesgotable font de dades no únicament dels Vila, sinó també dels Llegat, el plet Llegat-Vila (ACA, *Reial Audiència*, núm. 6.533), conté documents que fan referència a aquests fets. Els Llegat al·legaven haver perdut fins a 13 cases del barri de Ribera, valorades en 28.200 ll. Sobre l'erecció de la Ciutadella i els enderrocs mai no indemnitzats (almenys degudament) vegeu SANPERE Y MIQUEL, SALVADOR. *Los Terrenos de la Ciudadela*. Barcelona: Impr. Henrich y Comp., 1911, i també SANPERE Y MIQUEL, S[ALVADOR]. *Fin de la nación catalana*. Barcelona: Tipogràfica L'Avenç, 1905 (ed. facsímil Barcelona: Editorial Base, 2001). Entre els afectats hi figuraven els barons de Sant Vicenç, els marquesos de Castellidosrius i els de Montoliu, *“y Llupiá, Montoliu, Llegat y muchos otros, que en vano reclamaron y siguen reclamando la indemnización de las fincas ocupadas para la construcción de la Ciudadela”* (p. 631). Els descendents dels afectats van fer front (judicial) comú. Duia el cas dels afectats tarragonins el marquès de Montoliu, per bé que amb el temps la majoria anaren renunciant a llurs reclamacions tips d'esmerçar diners en una despesa de la que no se'n veien els fruits. Els Socias, descendents dels Llegat, ho deixaren córrer poc després de la Guerra Civil, quan un dels seus membres Daniel Güell Socias (1915-2001), tot just amb el títol de dret a la butxaca, els demanà finansament per seguir el cas als tribunals. Segons deia, va saber que, a la dècada dels 50 un dels títols que seguia la causa, la guanyà, éssent indemnitzat amb una bona quantitat.

Mata, i el que s'hi aconseguí casar el 1723. El germà gran (almenys, qui manava més dels tres), Geroni, duia processos judicials a voltes ajudat per Joan-Pau, i era qui aportava els ingressos a la família; el tercer germà, Josep, era canonge a Tortosa.

Dionisa de Vila de Mata

Dóna la impressió que la reclamació del dot de Dionisa que originà el plet amb els Vila, fou així mateix la causa per la qual, el 1743, Joan-Pau i Dionisa es separessin. Dionisa l'abandonà pels vols de Nadal (pressumptament de la mà del seu amant, Joan de Manegat), farta de ser pressionada a cedir les heretats de Mas Calsada i *Torre de Doña Juana*, al fill Joan-Ignasi de Llegat de Vila. Aquestes heretats els Llegat havien aconseguit confiscar-les judicialment i retenir-les en el seu poder, però Dionisa volia retornar-les als Vila, tal volta penedida del seu comportament; llegim en un document del plet, com s'autoinculpava dient *“Yo soy la causa de la destrucción de mis padres, y no es razón mire a los míos perdidos. Y hago cuenta que ya que las torres eran de la casa [dels Vila], que buelvan a ella...”*.

Prosseguir el relat d'aquests fets, seria endintrar-nos en la història dels Llegat i allunyar-nos de la dels Vila, i per tant, pot ser ho deixarem per a una altra ocasió.

Els darrers Vila

Els fills de Carles de Vila i de Lucrècia de Mata, foren els últims membres d'aquesta família barcelonina, més encara, Joan-Ignasi de Llegat de Vila en seria l'únic net. Els germans Vila Mata eren set: Raimunda, Antoni (que premoriren als pares), Carles (l'hereu desaparegut després de cobrar l'herència paterna), Benet, Josep, Josepa i Ma. Teresa.

A la mort del seu germà Carles, Benet de Vila de Mata heretà el patrimoni Vila, juntament amb el que li deixà la seva tia Gerònima Cordelles, valorat en més de 16.000 ll. Sembla que podia haver estat casat amb una Elionor (que consta com a nora de Lucrècia), però el cas és que morí després de 1759, sense descendència.

Josepa de Vila, nada el 1715, morí, pressumptament soltera, després de 1737, i la seva germana M. Teresa, nada el juliol de 1716, ingressà el 1730 al convent de Santa Clara al costat de la seva tia Joana de Mata, on professà el 6 de maig de 1738. Va ser dotada amb 300 ll., que el seu pare aconseguí reunir de la venda del dret de lluïció d'unes heretats a Horta i a Artés que en el seu dia va vendre a carta de gràcia al seu germà Francesc. Era morta el 1783, quan el seu germà Josep disposava en el testament l'obligació de pagar-li els deutes que havia deixat.

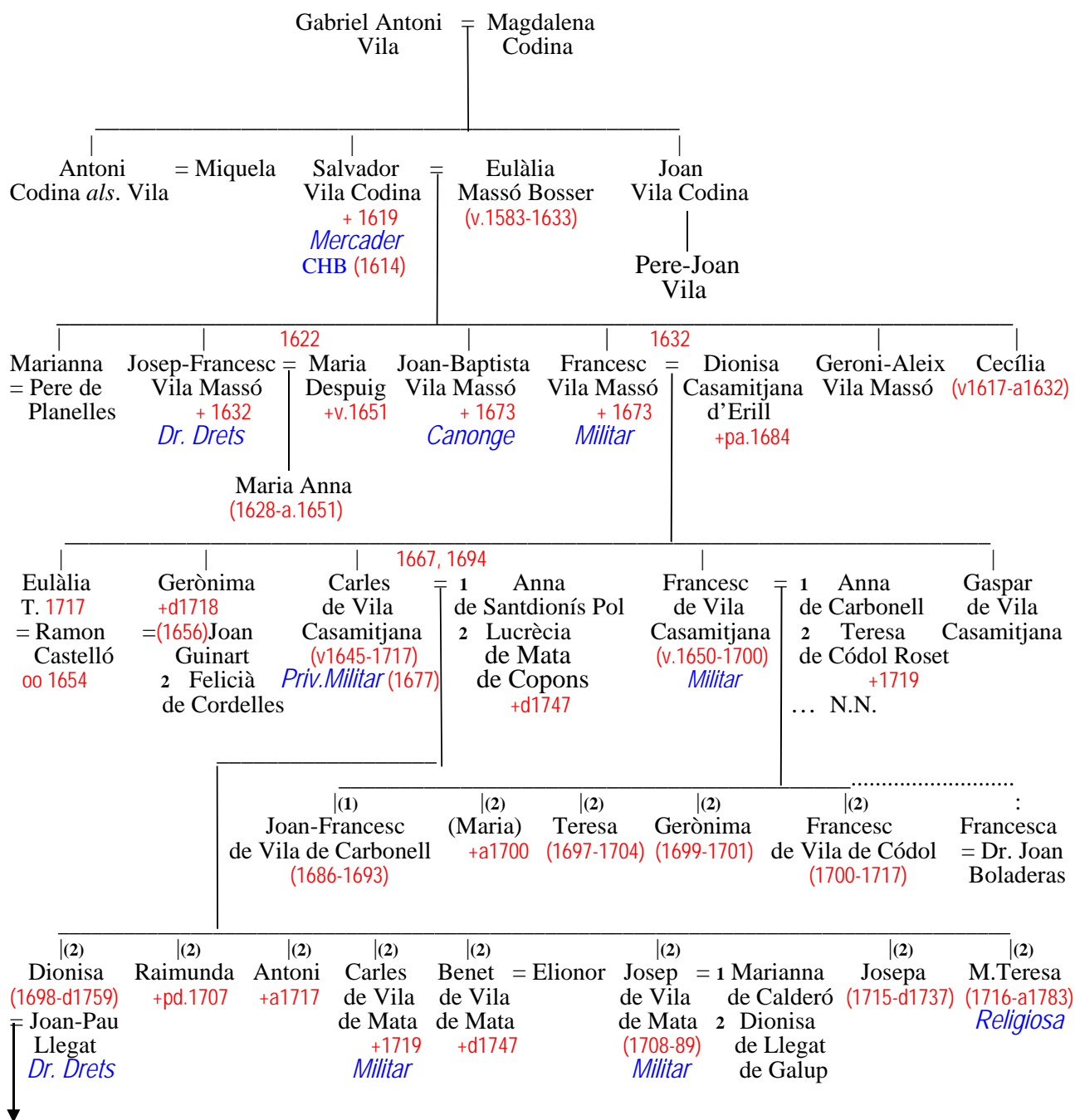
Josep de Vila de Mata, nasqué el gener de 1708, i també entrà a servir a l'exèrcit. El 1738 era cadet del regiment d'infanteria de Barcelona, i passava al d'Aragó, amb plaça a Orà. Casà en primeres noces amb M. Anna Calderó, de la que no tingué descendència, i que el 28 de juny de 1782 el feu vidu. Llavors degueren aprofitar l'avinentesa els Llegat, per arribar a un pacte que conclougués definitivament el plet que encara mantenien amb els Vila, i de pas assegurar-se l'herència de l'últim oncle. Josep de Vila gaudia d'unes rendes anuals reduïdes a les 600 ll., però encara conservava la casa del carrer de Basea, i els masos d'Alella i de Tiana. El 1784, amb 76 anys, casava amb la seva neboda-neta Dionisa de Llegat de Galup, de 14 anys, filla de Joan-Ignasi de Llegat de Vila i de la seva segona muller Eulàlia de Galup Seriol, casats el 1763. L'enllaç no durà 7 anys, ja que el febrer de 1790 Dionisa apareixia com a titular de la casa en la petició d'una llicència municipal. El seu

espós havia testat el 16 de juny de 1789, deixant-la hereva de tot el patrimoni, i com és que no sembla que tingués fills d'ell, ni de ningú altra, aquest passà per fi als Llegat⁷¹.

MANEL GÜELL
PABLO DE SÀRRAGA I SEMPER (+)
Gener-març de 2005

⁷¹ Arxiu Diocesà de Barcelona [=ADB], *Dispenses Apostòliques de 1783*, núm. 84 (la de Josep de Vila i Dionisa de Llegat), i AHPB, Not. Baltasar Oliveras de Plana, *Protocols testamentaris 1786-1791*, p. 104. Dins aquest últim expedient, hi són diversos trasllats de partides dels baptismes i óbits que hem citat.

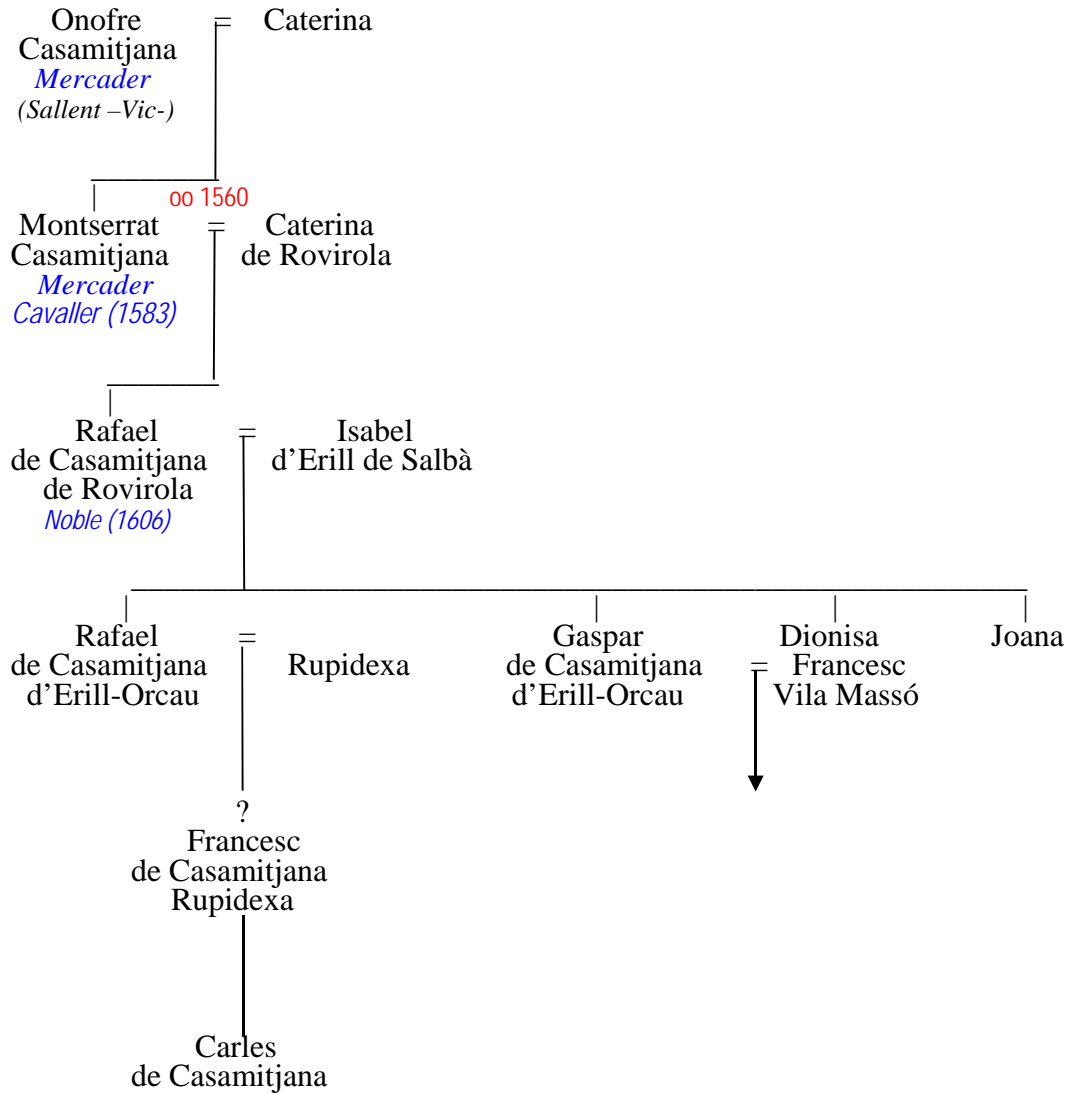
ARBRE GENEALÒGIC DELS VILA DE BARCELONA, CHB

Fonts: ACA, *Reial Audiència*, Plet civil núm. 6.533; MORALES, *Próceres...*, II, p. 185

ARBRE GENEALÒGIC DELS CASAMITJANA

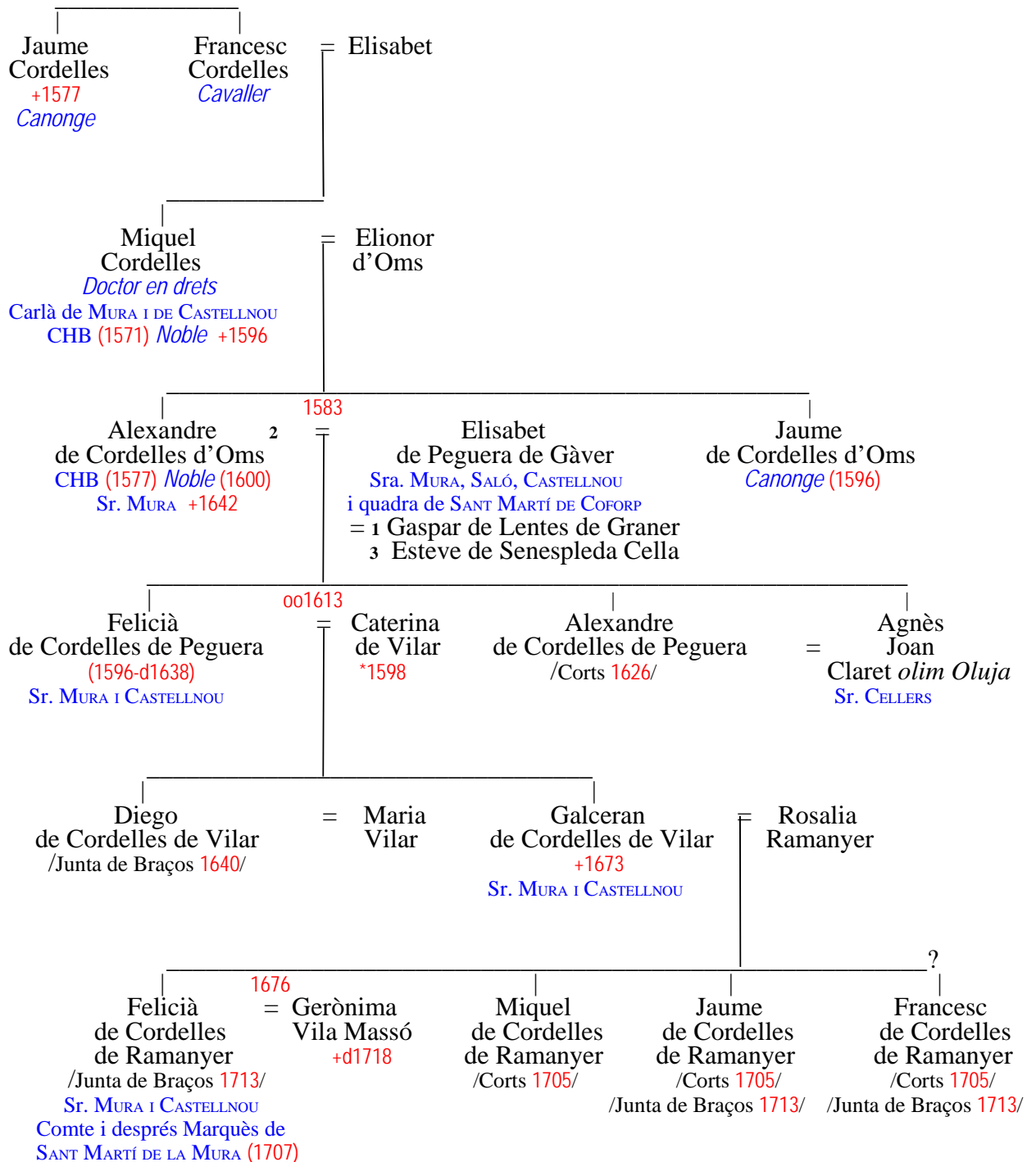
[Bastit sense investigació específica]

Fonts: ACA, *Reial Audiència*, Plet civil núm. 6.533; MORALES, *Próceres...*, I, 185; CARRERAS. *Villarroel...*, p. 49 n.67

ARBRE GENEALÒGIC DELS CORDELLES

[Bastit sense investigació específica]

Fonts: COLL JULIÀ, N[ÚRIA]. “Brianda de Vega, amante del príncepe Carlos de Viana, esposa de Berenguer de Peguera; descendencia de este matrimonio”. *Estudios Históricos y Documentos de Archivos de Protocolos*, IV (1974) 239-270: 256/257 i FLUVIA, ARMAND DE. “Apreciació genealògica [al Castell de Mura]”. *Els Castells Catalans*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 1991, V, 707-708, i complementat amb: GEC, V, 597; MORALES. *Próceres...*, I, 206 i FARGAS. *Família i poder...*, 472.

ARBRE DE COSTATS DELS ASCENDENTS DE JOSEP DE VILA DE MATA

Josep de Vila de Mata (1708-1789) <i>Noble</i>	Carles de Vila Casamitjana (v1645-1717) <i>Militar (1677)</i> <i>Noble (1678)</i> =1694	Francesc Vila Massó CHB +1673 oo1632	Salvador Vila Codina <i>Mercader, CHB (1612)</i>	Gabriel-Antoni Vila Magdalena Codina	
			Eulàlia Massó Bosser	Pere Massó <i>Adroguer</i> Eulàlia Bosser	
		Dionisa Casamitjana d'Erill +pa1684	Rafael de Casamitjana Rovirola <i>Noble (1606)</i>	Montserrat Casamitjana <i>Mercader</i>	
			Isabel d'Erill de Salbà	Caterina de Rovirola Joan d'Erill Despalau Maria Anna de Salbà de Vallseca	
		Lucrècia de Mata de Copons +1747	Joan-Baptista de Mata de Claramunt <i>Cavaller de Montesa</i> SR. TORRE DE LA MATA	Joan-Pau de Mata Soler <i>SR. TORRE DE LA MATA</i>	Joan de Mata <i>SR. TORRE DE LA MATA</i> Elisabet Soler
				Lucrècia-Margarida de Claramunt Alzina	Nicolau de Claramunt Agustina Alzina
	Raimunda de Copons de Vila		Josep de Copons de Gebelí <i>SR. LLOR</i>	Lluís de Copons y Ponç de Ribelles, <i>SR. LLOR</i> Francesca-Cecília de Gebelí Fort	
			Elena Vila Mongay	Francesc Vila Elisabet Mongay	

ARBRE DE COSTATS DELS ASCENDENTS DE JOAN-PAU LLEGAT
SALINAS

<p>Joan-Pau Llegat Salinas +1746 <i>Dr. Drets</i></p> <p>=1723 amb: Dionisa de Vila de Mata</p>	<p>Pere-Joan Llegat Ninon +1706 <i>Dr. Drets</i></p>	<p>Geroni Llegat <i>Cirurgià a Gerri de la Sal</i></p>	N.N.		
			N.N.		
		<p>Caterina Ninon</p>	N.N.		
			N.N.		
		<p>Brígida Salines Miret (1656-1738)</p>	<p>Joan-Pau Salinas Casals <i>Notari a Tarragona</i></p> <p>oo1626</p>	Joan-Pau Salinas <i>Notari</i>	Joan Salinas
				Caterina	Caterina
	<p>Brígida Miret</p>		<p>oo1648</p>	Maria Casals	Jaume Casals <i>Sastre</i>
				Caterina	Caterina
	<p>Brígida Miret</p>		<p>oo1648</p>	Jacint Miret <i>Mercader a Tarragona</i>	Llorenç Miret <i>Fuster</i>
				Caterina	Caterina
	<p>Brígida Miret</p>		<p>oo1648</p>	Tecla	N.N.
				N.N.	N.N.